

Alla barns bibliotek

Inspiration till barnrättsarbetet på folkbibliotek

TEXT: Elin Johansson och Saga Qvant.

FOTO: Region Kalmar län, Mattias Johansson.

LAYOUT: www.kreation.se

UTGIVARE: Biblioteksutveckling Region Kalmar län (2022).

Tavlan som syns på förstasidan är en specialbeställning till Degerhamns bibliotek. Det är en illustration gjord av Johanna Arpiainen, baserad på Gudrun Thielemanns böcker om "Ölandsgänget".

Innehåll

Inledning	4
TEMA 1 – Barnkonventionen och biblioteket	6
Artikel 1–2	8
Artikel 3–16	9
Artikel 23–42	10
TEMA 2 – Barnets perspektiv på verksamheten och rummet	12
Enkät, frågeformulär	14
Kärleksbrev och göra slut-brev, Post-it-lappar	15
TEMA 3 – Barnperspektiv och barnrättsperspektiv på rummet	18
Frågor till en barnrättspromenad	20
TEMA 4 – Barnperspektiv och barnrättsperspektiv på verksamheten	24
Barnets användarresa "Låna bok på biblioteket"	25
Barnets användarresa "Sagostund på biblioteket"	26
Modellen "Barnets användarresa"	28
Avslutning	29
Tips på mer!	30

BEGREPPSLISTA

Barn:	Varje människa under 18 år.
Barnets perspektiv:	För att veta vad som är bäst för barnet måste barnets egna tankar och åsikter komma fram. Därför är det av vikt att barnet involveras och ges möjlighet att vara delaktig i processer och beslut som rör barnet.
Barnperspektiv:	När vuxna tänker sig in i barnets situation, analyserar hur beslut påverkar och vad som blir bäst för barnet.
Barnrättsperspektiv:	Barn har rättigheter och de beskrivs i barnkonventionen. Beslut och handlingar som rör barn ska utgå från dessa.
Barnkompetens:	Den färdighet som utbildning och erfarenheter av barn ger. Det omfattar bland annat kunskaper om barns utveckling, behov och olika förutsättningar. Det handlar också om social och praktisk förmåga att bemöta och kommunicera med barn utifrån barnets förutsättningar.
Tillgänglighet:	Innebär att alla på lika villkor har tillträde till den fysiska miljön, transporter och anläggningar och tillgång till information, kommunikation, varor, produkter och tjänster.

Inledning

Det började med att två projektledare satt i ett av alla sina möten och kände att de kört fast. Då kom tanken på att någonstans finns det andra som har liknande uppdrag och som står inför samma utmaningar. Kanske att de tillsammans skulle kunna ge stöd till varandras arbete, om de bara visste om varandra och fick kontakt?

Det var så det började och det här materialet är ett resultat av vad tankarna ledde till.

Alla barns bibliotek var ett projekt på folkbiblioteken i Mörbylånga kommun under hösten 2020 till hösten 2021 som finansierades med medel från Kulturrådet och Stärkta bibliotek.

Projektansökan skrevs med syftet att förstärka och kvalitetsssäkra en likvärdig barnverksamhet på kommunens tre folkbibliotek: Degerhamns bibliotek, Färjestadens bibliotek och Mörbylånga bibliotek. Projektansökan skrevs med utgångspunkt i barnkonventionen och med särskilt fokus på att stärka barns inflytande och delaktighet i bibliotekens verksamhet. Projektansökan tog även upp bibliotekens rum för barn som ett fokusområde, där det särskilt handlade om att förbättra tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

Alla barns bibliotek resulterade i en handlingsplan för barnverksamheten, en rapport om barnens fysiska rum på folkbiblioteken i Mörbylånga kommun och en ny barnavdelning på Degerhamns bibliotek.

LÄSTIPS!

Här finns handlingsplanen för barnverksamheten och rapporten "Hur många får man max vara där?".

Dela erfarenheter och inspirera

Det här materialet bygger på erfarenheter från *Alla barns bibliotek* och vår förhoppning är att det kan vara en inspiration i barnrättsarbetet på andra folkbibliotek.

Under projekttiden sökte vi själva efter inspiration hos andra och fann stöd i att ta del av hur andra gör och tänker. För oss var det hjälpsamt att ta del av checklistor, rutinbeskrivningar, undersökningar, rapporter, handlingsplaner, metodtips och lästips. Därför vill vi nu när projekttiden är slut också dela med oss, med förhoppning om att vårt arbete och våra erfarenheter kan vara givande för fler att ta del av.

Vilka är vi?

Vi som tagit fram materialet heter Elin Johansson och Saga Qvant. Under ett år var vi anställda i Mörbylånga kommun som projektledare för *Alla barns bibliotek*.

Elin arbetar idag som biblioteksutvecklare på Biblioteksutveckling Region Kalmar län med särskilt fokus på barnrätt, tillgänglighet och läsfrämjande.

Saga arbetar som skol- och barnbibliotekarie i Mörbylånga kommun och har ett särskilt intresse för frågor som rör barnrätt och tillgänglighet.

Var börjar du?

Det här materialet är indelat i fyra teman. Du kan läsa det från början till slut eller börja var du vill.

Men stanna inte efter första temat "Barnkonventionen och biblioteket". Med andra ord, stanna inte vid diskussionen. För om någonting ska hända, om det på riktigt ska bli en kraft i barnrättsarbetet kan vi inte stanna vid att diskutera. Allra helst om det bara är vuxna som är inbjudna att delta i diskussionen.

Dela erfarenheter och inspirera varandra

Som vi tidigare nämnde så kom idén till det här materialet till vid ett av våra möten när vi kört fast. Vi önskade då att det fanns andra vi kunde prata med, som hade samma uppdrag som vi. Den önskan tänker vi att det är fler som har, att det är fler än vi som ser en vinst i att tillsammans lyfta barnrättsfrågor.

Därför kommer Biblioteksutveckling Region Kalmar län bjuda in till en lärandecirkel som utgår från materialets fyra teman. I lärandecirkeln kommer vi bland annat diskutera ämnen som varje tema berör och dela erfarenheter med varandra utifrån arbetet på det egna folkbiblioteket.

Om du är intresserad av att vara med i lärandecirkeln, hör gärna av dig. Kontaktuppgifter finns sist i materialet.

Hoppas vi hörs vidare och trevlig läsning!

Vill du fördjupa dig i tankar kring kopplingen mellan barnkonventionen och biblioteket?

GÅ TILL TEMAT:
"BARNKONVENTIONEN
OCH BIBLIOTEKET"

Vill du fördjupa dig i vilka krav som barnkonventionen ställer på biblioteksrummet?

GÅ TILL TEMAT:
"BARNPERSPEKTIV
OCH BARNRÄTTSPERSPEKTIV
PÅ RUMMET"

Vill du få tips på metoder för att öka barns delaktighet?

GÅ TILL TEMAT:
"BARNETS PERSPEKTIV PÅ
VERKSAMHETEN OCH RUMMET"

Vill du få tips på metoder för att öka tillgängligheten i verksamheten?

GÅ TILL TEMAT:
"BARNPERSPEKTIV
OCH BARNRÄTTSPERSPEKTIV
PÅ VERKSAMHETEN"

TEMA 1

Barnkonventionen och biblioteket

Som det stod i inledningen så är det vår förhoppning att det här materialet kan vara en inspiration i barnrättsarbetet på andra bibliotek. Men vad betyder det egentligen för ett bibliotek att arbeta med barnkonventionen som utgångspunkt?

Vad behöver vi tänka på när vi planerar för programaktiviteter, publicerar något i bibliotekets sociala kanaler eller köper in media? Vilka krav ställer barnkonventionen på rummet, på vår kompetens och på vårt bemötande? Och vad händer om vi inte bara fokuserar på kraven, utan också tänker på de möjligheter som ett bibliotek har att bidra till att barnets rättigheter stärks i hela det demokratiska samhället?

Det här temat kommer kretsa kring de frågorna genom att ge en inblick i några av de tankar som fanns med oss under *Alla barns bibliotek*. Tankar om hur vi såg på kopplingen mellan barnkonventionen och biblioteket.

När *Alla barns bibliotek* startade hösten 2020 fanns inget aktivt barnrättsarbete på folkbiblioteken i Mörbylånga kommun. Tidigt i projektet tog vi därför beslut om att ta stöd i "Löpa linan ut – Bibliotekschefens strategiska modell för implementering av FN:s konvention om barnets rättigheter".

Det såg vi som en bra utgångspunkt eftersom modellen tydliggör chefens ansvar, på så vis hade vi en gemensam modell vi kunde utgå ifrån. Och eftersom modellen redan fanns kunde vi börja vårt arbete direkt.

LÄSTIPS!

Här finns "Löpa linan ut – Bibliotekschefens strategiska modell för implementering av FN:s konvention om barnets rättigheter".

Att börja ett samtal

I det här temat ska vi titta närmare på det tredje steget som beskrivs i modellen, vilket handlar om att vi ska lära oss om barnkonventionens artiklar. När vi skulle ta oss an det steget använde vi oss bland annat av "Öva barnets rättigheter"-kortleken som Sveriges Kommuner och Regioner tagit fram. Med hjälp av kortleken utgick vi från varje artikel och diskuterade innebörden och hur vi såg på artikelns koppling till biblioteket. Detta var något som vi gjorde gemensamt i bibliotekspersonalen, med målet att öka kunskapen om barnkonventionen hos alla och göra alla delaktiga i arbetet. Även när vi hade workshops kring det andra steget i modellen gjorde vi det tillsammans.

Det som lyftes i diskussionerna vid det andra och tredje steget togs med till en kartläggning som vi gjorde i början av projektet. Syftet med kartläggningen var att utifrån den identifiera utvecklingsområden som vi skulle arbeta vidare med under projektet.

TIPS!

Här finns SKR:s "Öva barnets rättigheter"-kortlek.

Att hålla samtalet igång

Barnkonventionens artiklar ska läsas i ljuset av varandra, som en helhet. Artiklarna är på så vis inte fristående. Men det kan vara en utmaning att hålla alla artiklar aktuella samtidigt i en och samma diskussion. Därför kan vi ibland behöva diskutera varje artikel för sig, för att utifrån det sedan skapa en helhetsbild.

Under *Alla barns bibliotek* hade vi projektledare ett pågående samtal om artiklarna. Vi diskuterade med varandra, med bibliotekspersonal, med bibliotekschef, med barn, pedagoger, konstsamordnare, elektriker och fastighetsskötare. Ju mer vi diskuterade, desto fler aspekter fick vi in i vårt arbete.

Några av tankarna som väcktes under alla våra diskussioner har vi samlat i det här temat. För att kopplingen mellan tankarna och artiklarna ska bli tydliga har vi valt att skriva ned tankarna med artiklarna som rubriker. Vi har valt ut ett antal artiklar som vi tycker knyter an till ämnen som materialets övriga tre teman också berör.

ARTIKEL 1:**Som barn räknas varje människa under 18 år.**

Alla barns bibliotek resulterade bland annat i en handlingsplan för barnverksamheten. I arbetet med handlingsplanen använde vi oss konsekvent av begreppet "barn". Begrepp som "ungdomar" eller "unga" märkte vi kunde skapa en otydlighet kring målgruppen, det fanns helt enkelt olika tankar om vilka åldrar det då kunde handla om. Men med "barn" blev definitionen tydligare och så även bilden av målgruppen.

I arbetet med handlingsplanen tänkte vi aktivt på att en barnverksamhet ska rikta sig till alla åldrar. Vår upplevelse var att det ibland fanns en risk att de äldre barnen lite glömdes bort. Att det blev mer fokus på småbarnsåldern och mellanåldern. Men om det skulle bli en handlingsplan för barnverksamhet, ja då skulle den ju också beskriva en verksamhet för alla åldrar.

Och på samma sätt som vi såg i arbetet med handlingsplanen att det fanns en risk att de äldre barnen kom i skymundan såg vi det även i biblioteksrummet. Det tog vi därför med oss i arbetet, vikten av att skapa rum som är anpassade för alla åldrar. Alla barn ska kunna hitta sin plats på biblioteket. Och vi behöver också tänka på att den platsen kan för de äldre barnen ibland innebära vuxenavdelningen.

ARTIKEL 2:**Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.**

I de allra flesta biblioteksplaner finns det säkert en formulering som handlar om att biblioteket är till för alla. Om det står så i en biblioteksplan måste vi fråga oss: Kommer alla? Använder alla bibliotekets tjänster?

Vi kan fråga oss vem det är som kommer och vem det är som inte kommer. Vilka är det som nyttjar bibliotekets tjänster? Och vad beror det på?

Under projektet återkom vi ofta till de frågorna. Bland annat när vi utvärderade programaktiviteter vid skolloven. Vilka barn var det som kom på dem, vilka barn var det som inte kom och varför?

När vi skulle närma oss svar på frågorna i koppling till den andra artikeln i barnkonventionen valde vi att för en stund lägga undan ordet diskriminering. I stället fokuserade vi på inkludering. Med andra ord, vi fokuserade på vad vi såg som grundläggande förutsättningar för att ett bibliotek är för alla. Det vi bland annat kom fram till var att:

- Bibliotekets öppettider passar barn och vuxna i barns närhet.
- Biblioteksrummet är tillgängligt.
- Information i bibliotekets sociala kanaler och rum är tillgängligt och ges på flera språk.
- Bilder som finns med i marknadsföring och sociala kanaler speglar kommunens invånare.
- Programutbudet visar en bredd, under ett verksamhetsår finns det någonting för alla.
- Programaktiviteter är tillgängliga.
- Programaktiviteter arrangeras på tider som passar tidtabeller för skola och kollektivtrafik.
- Bibliotekspersonalen har ett bra bemötande.
- Bibliotekets mediebestånd visar på bredd. Exempelvis genom att det finns böcker på flera språk, punktskrift, ljudböcker och taktila böcker. Det visar även på bredd i berättelser som utspelar sig på olika platser i världen, berör olika ämnen och speglar olika livsvillkor.

Att skapa de här förutsättningarna kräver ett stort arbete på flera nivåer och då är inte ens listan komplett. Det finns ännu mer vi kan göra för att biblioteket ska vara till för alla.

Ett sätt som vi kan ta reda på vad vi kan göra för att alla ska känna sig välkomna och för att fler ska komma till biblioteket är att fråga. Att vi frågar både barn och vuxna i barns närhet.

ARTIKEL 3:**Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.**

Ett sätt att arbeta med barnkonventionens tredje artikel är att införa en rutin om att en barnkonsekvensanalys ska göras vid varje beslut som rör barn. Det kan exempelvis handla om beslut som rör budgetfördelning, verksamhetsförändring, ombyggnationer eller renoveringar. Det kan också handla om bibliotekets öppettider, låneregler och möjligheter för barn att få tillgång till ett eget bibliotekskort.

TIPS!

Om ni inte redan har en mall för barnkonsekvensanalys som ni använder er av, ställ frågan vidare i kommunen om det finns en ni kan använda.

LÄSTIPS!

Här finns rapporten "Prövning och analys av barnets bästa när det gäller tillgång till ett eget bibliotekskort" från Region Örebro län.

ARTIKEL 12:**Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.**

Att ta in barnets perspektiv kan vi se som ett krav utifrån barnkonventionen. Men vi kan också se barnets perspektiv som en resurs i vårt arbete. Mer om det finns det att läsa i nästa tema: "Barnets perspektiv på verksamheten och rummet".

ARTIKEL 13:**Barnet ska ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, ta emot och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.**

För att barn ska ha rätt till yttrandefrihet kan det krävas att vuxna skapar förutsättningar för det. På biblioteket kan det exempelvis handla om att programaktiviteter främjar barnets rätt till yttrandefrihet. Det kan även handla om att barn på lika villkor som vuxna får bidra till en publik utställningsyta på biblioteket. Och inte bara att barn får bidra, utan att det finns tillgänglig information för barn som berättar att möjligheten faktiskt finns.

ARTIKEL 15:**Barn har rätt att delta i föreningar och fredliga sammankomster.**

Om det finns mötesrum på biblioteket som exempelvis föreningar kan boka, finns det då möjlighet för barn att själva boka mötesrummen? Om det finns den möjligheten kan vi också fråga oss om alla barn vet att den möjligheten finns. Har vi informerat om det på ett tillgängligt sätt?

Och om möjligheten inte finns, ja då måste vi ställa oss frågan varför vi valt att ta bort den möjligheten för barn.

ARTIKEL 16:**Barnet har rätt till ett privatliv.**

När vi ser till barnets rätt till ett privatliv i bibliotekets kontext så kan det bland annat handla om att barn får tillgång till ett eget bibliotekskort. Detta kan exempelvis vara en möjlighet för barn att låna media utan att vårdnadshavare får information om vad barnet lånat.

ARTIKEL 23:**Barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället.**

I den hela texten för artikel 23 betonas det att med funktionsnedsättning menas "fysisk eller psykisk funktionsnedsättning". Det är viktigt att betona, att tillgänglighet är mer än fysisk tillgänglighet. Under *Alla barns bibliotek* arbetade vi mycket med fokus på den kognitiva tillgängligheten. I det arbetet fann vi ett stöd i kunskapsöversikten "Kognitiv tillgänglighet på bibliotek".

LÄSTIPS!

Här finns Kulturrådets kunskapsöversikt: "Kognitiv tillgänglighet på bibliotek".

ARTIKEL 30:**Barn som tillhör etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, eller som tillhör ett urfolk, har rätt till sitt språk, sin kultur och sin religion.**

Det här är något som vi kan arbeta med då vi planerar för ett verksamhetsår och för kommande programaktiviteter. Vi kan också ta med oss artikeln till då vi planerar för inköp av media. Och då handlar det i nästa steg också om att all media ska vara enkel att hitta, både i rummet och på bibliotekets webbplats.

Här kan vi även göra ett aktivt arbete med medvetna val då vi exempelvis väljer böcker att exponera i rummet, böcker som vi läser på sagostunder eller boktips som vi ger i sociala kanaler. Där kan vi välja att synliggöra och visa på en bredd i böcker som vi väljer.

ARTIKEL 31:**Barn har rätt till lek, vila och fritid.**

Vi kan ta den här artikeln med oss då vi utformar ett biblioteksrum. Det vi kan fråga oss är vad rummet kommunicerar för budskap. Vilken bild av böcker och läsning är det som förmedlas i rummet? Är det att böcker och läsning är någonting bra, viktigt och nyttigt? Eller kan rummet samtidigt säga att det är något avkopplande, roligt och spännande?

När vi utformar ett biblioteksrum kan vi ta tankarna med oss och fundera över hur vi kan skapa ett rum där barnet ges möjlighet till lek, vila och fritid. Att rummet kanske inte trycker lika hårt på det nyttiga som det krävlösa.

ARTIKEL 42:**Varje stat ska göra barnkonventionen allmänt känd bland både vuxna och barn.**

Vet barn och vuxna om vilka rättigheter barn har på ett bibliotek? Även här kan vi fundera på vad rummet kommunicerar och vilken sorts information som finns där. Handlar det om vilka rättigheter barn har på biblioteket eller handlar informationen om vad barn inte får göra på biblioteket?

Många barn lär sig om barnkonventionen i skolan. Men den kunskapen kan i flera fall handla mer allmänt om barnkonventionen, det är inte säkert att kopplingen görs till just biblioteket. Därför är det viktigt då vi exempelvis bjuder in barn till att vara delaktiga och delge sina tankar och åsikter om bibliotekets verksamhet att barn vet om sina rättigheter. Så att barn som på ett eller annat sätt ska tycka till vet vilka rättigheter de har och vad de kan förvänta sig av ett bibliotek.

Vad händer sen?

Som det stod i inledningen så är det viktigt att vi inte stannar vid att diskutera. Vi behöver också studera vår verksamhet. Vad är det vi gör idag, vad kan vi förändra och förbättra?

Sedan behöver vi formulera en plan för arbetet framåt, en plan med tydliga mål. Det ska vara mål som det tas beslut om och som blir kända för alla som berörs av dem. Att formulera mål är bra av flera anledningar, bland annat ger det en gemensam ambitionsnivå att luta sig mot och sträva efter.

Ett hela tiden pågående samtal

Ett tips är att diskutera barnkonventionen kontinuerligt i arbetsgruppen och med andra utanför arbetsgruppen. Låt det vara ett pågående samtal och bestäm formerna för samtalen: När sker samtalen? Vilka deltar och varför? Hur följs samtalen upp och vem är ansvarig för uppföljningen?

TEMA 2

Barnets perspektiv på verksamheten och rummet

Det här temat kommer handla om hur barn blev delaktiga under *Alla barns bibliotek*, i utformningen av den nya handlingsplanen och av rummen.

Enligt barnkonventionen har barn rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Att ta in barnets perspektiv kan vi alltså se som ett krav utifrån barnkonventionen. Men vi kan också se barnets perspektiv som en resurs. Barn har ett annat perspektiv och kan synliggöra problem som vi vuxna ibland kanske inte ens är medvetna om finns. Barn kan också vara de som visar på möjligheter och kommer med nya idéer och lösningar.

Det vi kan fråga oss allra först när det handlar om att lyssna till barns åsikter är: När börjar lyssnandet? Har vi redan en färdig problemformulering när vi frågar om barnets åsikt? Eller är det barnet som kommer med problemformuleringen?

Och vad betyder det att barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet, handlar det om att vi ska fråga om precis allt? Kanske inte riktigt. Vi kan fråga om mycket, men vi behöver samtidigt göra ett urval och en prioritering. För om vi ska fråga om allt kan det också bli för mycket. Barn har visserligen rätt att ha en åsikt, men barn ska samtidigt inte känna ett tvång i att alltid behöva ha en.

Ett konstant lyssnande

Att lyssna till barns åsikter och tankar kan vara något vi planerar för, men det är också något som vi gör hela tiden i det dagliga arbetet. Samtal med barn kan uppstå när vi visar oss tillgängliga i biblioteksrummet och vi kan få veta mycket om barns åsikter och tankar då vi är aktiva i det mötet. Det kan exempelvis handla om att barn spontant uttrycker önskemål eller att vi frågar efter åsikter kring kommande programaktiviteter eller bokinköp. Hur vi följer upp det som barn spontant berättar för oss kan vi behöva rutiner för. Under projektet *Alla barns bibliotek* införde vi bland annat en rutin med ett frågedokument som bibliotekspersonalen skulle fylla i varje gång då ett barn ställde en fråga i biblioteket.

Syftet med att dokumentera barnens frågor var att se om det fanns mönster i frågornas karaktär och om det fanns frå-

gor som ofta återkom. Genom att dokumentera barnens frågor kan vi exempelvis få syn på det som behöver bli tydligare. Det kan handla om låneregler, oskrivna regler eller var saker och ting finns i rummet. På så vis blir dokumentation ett stöd för att få syn på eventuella hinder som finns för att verksamheten ska vara tillgänglig för alla.

Att dokumentera alla frågor som barn ställer kan bli en stor administrativ uppgift. Både i att skriva ned frågorna och att arbeta vidare med underlaget. Därför går det att välja ut vissa perioder då dokumentationen sker. Och om vi skulle inse under den tidsbestämda perioden att det inte är så stor administrativ uppgift eftersom det inte är så många barn som ställer frågor. Ja, då kan vi också fråga oss vad det kan bero på. Är det tydligt för barn vart de ska vända sig med sina frågor?

Ett planerat lyssnande

Att lyssna till barns åsikter och tankar på ett planerat sätt kräver just det, planering. Vi valde att under projektet arbeta utifrån en 40-20-40-modell. Med andra ord så ägnade vi ungefär 40 procent av den totala arbetsinsatsen vid varje process till förberedelser och planering. 20 procent gick till själva genomförandet och 40 procent till uppföljning, utvärdering och analys.

Vi tyckte att det gav en bra struktur till arbetet. Att lägga mycket tid på förarbetet och efterarbetet gjorde också att barnens insats fick en större vikt och betydelse. Vi hade en tydlig tanke innan vi involverade barnen och hade också avsatt tid till att följa upp och arbeta vidare med resultaten.

I den första delen som handlade om förberedelser och planering funderade vi bland annat över:

- Vad vill vi fråga barnen om och på vilket sätt är frågan angelägen för barn?
- Vilka barn och hur många barn ska tillfrågas?
- Vilken metod passar bäst utifrån frågan vi vill få svar på och med hänsyn till vilka barn som ska tillfrågas? Ska barnens åsikter komma fram skriftligt, muntligt eller genom ett skapande? Kan vi kombinera olika metoder för att göra processen mer tillgänglig?
- Hur skapar vi ett tydligt underlag för samtycke från barn och vårdnadshavare?
- Hur ser genomförandets olika steg ut? Vilka är ansvariga vid genomförandet?
- Hur gör vi det praktiskt möjligt under processens gång för barn som vill avstå från att delta?
- Hur och vad dokumenterar vi? Vad är syftet med dokumentationen? Vem är ansvarig för att dokumentera? Vilka ska ta del av dokumentationen? Hur länge ska det sparas och hur?
- Hur sker återkopplingen till barnen? Kan återkopplingen ske i flera steg?

- Kan vi testa idéer tillsammans med barnen under processens gång?
- Hur frågar vi barnen om förändringarna vi planerar att göra? Hur tar vi reda på om barnen tycker att förändringarna blir till det bättre?
- Hur utvärderar vi processen tillsammans med barnen?
- Hur utvärderar vi själva processen?

Tips på metoder

Några av de metoder som vi använde i medskapandeprocesserna har vi samlat i det här temat. Vi gör inga anspråk på att det är vi som skulle ha kommit på metoderna, flera har du kanske redan hört talas om eller använt dig av själv. Det vi vill göra i beskrivningarna är snarare att berätta hur vi arbetade med dem och hur vi tog resultaten vidare.

TIPS!

För de metoder som användes med koppling till rummet finns det mer detaljerade beskrivningar i rapporten "Hur många får man max vara där?".

ENKÄT

Ett klassiskt sätt att ställa frågor och få svar är genom enkäter. Om det sker med digitala lösningar kan det vara ett effektivt sätt att samla ett stort underlag på. Då kan åsikter samlas i diagram och staplar, vilket ger en bra överblick. Att skapa en enkät kräver inte så stor arbetsinsats, med små medel kan vi nå många.

Men vi måste samtidigt vara medvetna om att det finns barn vi inte når med en enkät. För hur mycket arbete vi än lägger ned på att skapa en tillgänglig enkät, kan tröskeln vara alltför hög för flera att delta.

Under projektet skickade vi ut en digital enkät till alla årskurser på en högstadieskola. Eftersom enkäten fylldes i på skoltid hoppades vi att det kunde skapa bättre förutsättningar för fler att delta då det fanns vuxna i närheten som kunde ge stöd vid behov.

Att ställa frågor till barn genom en enkät kan också vara ett sätt att ta reda på vilka fler frågor vi kan behöva ställa. Detta blev tydligt för oss när vi tog del av enkätsvaren från högstadieskolan. I svaren som vi fick fanns det uppslag till fler frågor och diskussioner. Vi såg därför enkäten som en ingång till en vidare dialog.

FRÅGEFORMULÄR

Ett annat klassiskt sätt att ställa frågor på är genom ett formulär. Vi använde oss av ett frågeformulär som en del i en medskapandeprocess på ett kombinerat folk- och skolbibliotek. Processen skedde i tre steg och frågeformuläret var en del av det andra steget.

Barnen fick fylla i formuläret efter ett skolbiblioteksbesök. Det handlade bland annat om att barnen skulle beskriva vad de gjort på biblioteket, vilken bok de lånat och varför de valde den boken.

Att skapa frågeformuläret var på samma vis som med enkäten, något som inte krävde så stor arbetsinsats. Det som däremot krävde en arbetsinsats, det var att analysera barnens svar och se om vi kunde hitta mönster bland svaren. Helt enkelt om det var någonting som flera barn lyfte fram eller påpekade i sina svar.

Det vi bland annat noterade var att när barnen skulle beskriva hur de valde en bok att låna beskrev flera det i stil med: "framsidan såg rolig ut" eller "boken såg spännande ut". Slutsatsen vi drog av barnens svar var att böckernas omslag var viktiga i valen. Det var därför någonting som vi tog med oss i utvecklingsarbetet. Att rummen skulle ge stöd till barnens sätt att leta efter böcker genom att många bokframsidor skulle vara exponerade. På så vis kunde en enkel fråga som vi ställde ge ett tydligt svar att arbeta vidare med.

KÄRLEKSBREV OCH GÖRA SLUT-BREV

Ett kanske inte lika vanligt sätt att fråga om barns åsikter är att be dem skriva ett kärleksbrev eller ett göra slut-brev till biblioteket. Det fick barnen göra som deltog i den medskapandeprocess som genomfördes på det kombinerade folk- och skolbiblioteket. Barnen uppmanades att i sina brev antingen beskriva varför de gillade biblioteket så otroligt mycket att det gav anledning till ett kärleksbrev eller varför de ville göra slut.

Breven skrevs vid det första steget i medskapandeprocessen och blev ett sätt att ta tempen på barnens relation till biblioteket. Breven gjorde det tydligt hur barnen definierade bibliotekets bra och dåliga sidor. Vilket gav uppslag till följdfrågor som vi kunde ta med till nästa steg.

När alla steg var avslutade i medskapandeprocessen gjorde vi en återkoppling till barnen om hur deras åsikter hade påverkat utformningen av bibliotekets nya barnavdelning. Bland annat lyftes breven fram och det faktum att det var barn som ville göra slut med biblioteket och hade lagt fram goda anledningar till det. Vi berättade att detta var anledningar som fått betydelse i utvecklingsarbetet.

Vid återkopplingen betonades det för barnen att om relationen är dålig mellan ett bibliotek och ett barn, då är det biblioteket som har ansvar för att förbättra relationen. Dessutom betonades det att ett folkbibliotek kan du faktiskt göra slut med om du vill, däremot kan du inte göra det med ett skolbibliotek. Och då gäller det för skolbiblioteket att vara den i relationen som svarar upp mot förväntningarna.

POST-IT-LAPPAR

Tillsammans med tre barngrupper använde vi post-it-lappar för att lyssna till barnens åsikter och tankar om rummet. En av barngrupperna kom från grundsärskolan. Det tillfället inleddes med en rundvandring på biblioteket och sedan introducerades uppgiften med post-it-lapparna.

Barnen fick varsin hjärtformad post-it-lapp och uppmanades att placera den på en plats i biblioteket där det fanns någonting som barnen gillade, tyckte var bra, verkade vara bra eller på annat vis hade positiv laddning. Därefter fick barnen en post-it-lapp formad som en pratbubbla som de skulle placera vid någonting som de hade en fråga om eller kring.

Under tiden som barnen rörde sig i rummet uppstod ett samtal kring lapparnas placering. En av oss projektledare fanns på plats och ställde följdfrågor. Det var öppna frågor som formulerades för att betona en nyfikenhet kring barnens tankar.

Vid den hjärtformade lappen fick barnen motivera lappens placering och beskriva vad det var som de gillade på platsen. Detsamma gällde lappen som var formad som en pratbubbla, där uppstod det också samtal. Barnen berättade om sin fråga och några av barnens frågor kunde besvaras i samtalen. När frågorna inte kunde besvaras uppstod det i stället ett resonemang kring frågorna. Målet var inte att alla barnens frågor skulle besvaras där och då, det handlade mer om att utforska frågorna. Pratbubblorna blev på så vis en effektiv metod för att ta reda på vilka av rummets oskrivna regler som barnen upplevde som otydliga.

Vad händer sen?

Det vi gjorde efter varje process var att analysera resultaten. I analysen ville vi se om vi kunde utgå från de önskemål som barnen uttryckt och se vad det kunde handla om på ett djupare plan. Vi försökte helt enkelt göra skillnad på barnens önskemål och barnens behov som vi tyckte oss se. Exempelvis var det många barn som uttryckte önskemål kring olika sorters sittplatser på biblioteket. Barnen hade specifika önskemål och att uppfylla varje önskemål skulle inte vara praktiskt möjligt. Det vi i stället tog med oss var behovet vi tyckte oss se, nämligen att barnen ville ha valmöjligheter. Så trots att vi inte kunde uppfylla varje önskemål kunde vi uppfylla behovet av variation och valmöjligheter.

Eftersom *Alla barns bibliotek* var ett Stärkta biblioteksprojekt hade vi resurser att genomföra flera olika medskapandeprocesser med barn. Vi hade också möjlighet att lägga tid på analysen efteråt. Men det är inte alltid att de

resurserna och den möjligheten finns. Därför lade vi stor vikt vid att dokumentera varje process. Vi samlade allt material, sammanfattade slutsatserna och sparade det viktigaste. På så vis tänkte vi att resultatet av de medskapandeprocesser som genomfördes under projektet också kunde bli användbara efter projektets slut. Med en tydlig dokumentation skulle det finnas möjlighet för bibliotekspersonal som inte varit involverade i projektet att ta del av slutsatserna och använda det som ett stöd i arbetet även framöver.

TIPS!

Det finns många exempel på undersökningar och projekt där barn varit delaktiga. Kika gärna i slutet av materialet där vi samlat några tips på det som vi inspirerats av.

TEMA 3

Barnperspektiv och barnrättsperspektiv på rummet

Vilka krav ställer egentligen barnkonventionen på biblioteksrummet? Ett tydligt krav är att rummet ska vara till för alla barn. Men vad innebär det egentligen och hur utformar vi ett rum som är för alla?

I det här temat tittar vi närmare på rummet utifrån ett barnperspektiv och barnrättsperspektiv. Vi kommer bland annat närma oss en beskrivning av framtidens biblioteksrum och visa på metoder för hur vi kan skapa det.

Ett biblioteksrum som är för alla är ett rum som är tillgängligt för alla. Därför måste vi allra först ta bort alla synliga och osynliga hinder som kan finnas. Rummet behöver bland annat ge stöd till barn, och vuxna i barns närhet, som:

- Har en funktionsnedsättning som är kopplad till syn, hörsel, motorik, balans eller rörelseförmåga.
- Behöver stöd för att tolka och hantera intryck.
- Behöver stöd för att orientera sig eller förstå rummets oskrivna regler.
- Behöver stöd för minnet eller koncentrationen.

Att vara ett tillgängligt rum ställer stora krav på rummet. Det innebär också ett arbete i att skapa det rummet. Något vi kan ta med oss i det arbetet är att ett tillgängligt rum är bra för alla, men det är också helt avgörande för vissa.

I det första temat ställde vi oss frågan vilka det är som kommer till biblioteket och vilka det är som inte kommer. Kanske kan svaret på den frågan kopplas till rummet? Kan det vara så att rummets utformning ibland är orsaken till att det finns de som väljer att inte komma till biblioteket alls?

Framtidens biblioteksrum

Under projektet genomfördes en renovering på ett av biblioteken som bland annat fick en ny barnavdelning. När vi planerade för den nya barnavdelningen tog vi först fram en beskrivning över vad vi strävade efter att skapa. När vi skulle ta fram den beskrivningen gjorde vi det utifrån frågeställningarna:

- Vad säger kommunens biblioteksplan om rummet?
- Vad säger bibliotekslagen?
- Vad säger andra lagar, exempelvis barnkonventionen och plan- och bygglagen?
- Vad säger forskning och vad visar studier på området?
- Vad säger vuxna som möter barn i sin profession, exempelvis pedagoger?
- Vad säger barnen?

Det vi gjorde för att besvara frågorna var att:

- Läsa styrdokument och lagar.
- Ta del av forskning och studier.
- Genomföra dialogmöten med vuxna som möter barn i sin profession.
- Genomföra medskapandeprocesser med barn.
- Analysera barnets användarresa.
- Observera barn i rummet.

Med det som utgångspunkt formulerade vi en beskrivning av framtidens biblioteksrum för barn. Det blev sedan den ambitionsnivå som vi lutade oss mot i arbetet.

Beskrivningen av framtidens biblioteksrum i Mörbylånga kommun finns i rapporten "Hur många får man max vara där?"

Hos Innovationsguiden finns metodstöd för att genomföra observationer.

TIPS!

Mer om barnets användarresa finns i tema 4.

Barnrättspromenad som metod

För att arbeta utifrån beskrivningen av framtidens biblioteksrum växte det under projektet fram en metod som vi kom att kalla för barnrättspromenad. Det går att se barnrättspromenaden lite som en brandtillsyn. Men istället för att säkerställa brandsäkerheten i rummet, så fokuserar barnrättspromenaden på att rummet ska leva upp till barnkonventionen.

När vi genomför en barnrättspromenad för första gången i ett rum kan vi se det som en form av kartläggning. Genom barnrättspromenaden kan det nämligen bli tydligt vilka förändringar som exempelvis måste till för att rummet ska vara tillgängligt för alla.

Barnrättspromenaden som metod kom till efter att vi utgått från de frågor som finns i det andra steget i modellen för "Löpa linan ut", som handlar om att kartlägga biblioteksrummet. Vi valde att lägga till fler frågor när vi gjorde vår kartläggning, det gjorde vi för att vi ville fokusera än mer vid den kognitiva tillgängligheten i rummet. När vi genomförde kartläggningen utifrån de här frågorna kallade vi det för en tillgänglighetspromenad.

När vi sedan kommit en bit längre i projektet och våra diskussioner kring barnkonventionen fördjupats valde vi att lägga till än fler frågor. Det var frågor som handlade om de krav som vi såg att barnkonventionens ställde på rummet. Och det var så det till slut blev en barnrättspromenad.

Att genomföra en barnrättspromenad

Barnrättspromenadens första delar sker i rörelse i rummet. Vi börjar utanför entrén och rör oss sedan vidare och stannar till vid några platser för att besvara frågor som rör bland annat platsens utformning, information som finns på platsen, säkerheten och aspekter som ljus- och ljudmiljön. När vi kommer till barnrättspromenadens andra del behöver vi inte vara i rörelse.

Innan vi tar oss an barnrättspromenaden kan vi fundera över:

- Vilka står för genomförandet? Helst ska vi vara flera så att det kan bli en diskussion.
- Vem dokumenterar och hur? Ska vi ta anteckningar, fota och/eller filma?
- Hur ska vi följa upp det underlag som barnrättspromenaden ger? Vem eller vilka ansvarar för uppföljningen?

Eftersom frågorna i barnrättspromenaden är ganska omfattande behöver vi inte gå igenom alla vid ett och samma tillfälle. Allra helst inte då vi genomför promenaden första gången. Vi kan dela upp det och till och med låta det gå en tid däremellan.

Det kan också vara så att vid vissa frågor kan vi behöva involvera flera. En fastighetsskötare kan exempelvis vara med då ljusmiljön, ljudmiljön och toaletterna ska diskuteras.

FRÅGOR TILL EN BARNRÄTTSPROMENAD

Barnrättspromenaden stannar till vid sju platser i biblioteket: entréns utsida, entréns insida, informationsdisken, lånedisken, barnavdelningarna, vuxenavdelningarna och toaletterna.

Det kan även finnas anledning att stanna till vid flera platser, exempelvis vid mötesrum och om det finns ett café eller liknande i anslutning till biblioteket. Då kan frågorna under rubriken "frågor vid varje plats" användas som utgångspunkt.

FRÅGOR VID VARJE PLATS

- Hur upplevs platsen i olika vinklar? Tänk in olika höjdnivåer på en blick och på barn som ligger på rygg i en barnvagn.
- Är det bra framkomlighet? Exempelvis för en rullstol eller tvillingvagn.
- Finns det tomma ytor att vila blicken på?
- Finns det risk för kognitiv överbelastning? Vilka intryck kan i så fall reduceras?
- Finns det specifika dofter eller lukter, bestående eller ibland återkommande?
- Är luften och ventilationen bra?
- Är temperaturen bra, både under sommar och vinter?
- Ger miljön stöd till koncentrationen?
- Finns det oskrivna regler som är bra att veta om?
- Har någonting på platsen flyttats på sedan förra barnrättspromenaden genomfördes? Blev förändringen till det bättre för alla?

Om ljudmiljön

- Har alla flyttbara möbler möbeltassar under sig?
- Har alla skåpsluckor en dämpande funktion?
- Finns det material som skramlar?
- Finns det tickande ljud? Exempelvis från väggklockor.
- Finns det låga frekventa ljud? Exempelvis från ventilationen.
- Går det att minska antalet plötsliga ljud? Exempelvis ljudvolymen från bibliotekets telefon eller ljudet av en scanner.
- Är alla tangentbord ljuddämpade?
- Är ljudet avstängt på alla datorer?
- Finns det hörslinga?

Om ljusmiljön

- Är ljusmiljön bra? Både dagtid och kvällstid? Både sommar och vinter?
- Hur upplever ett barn belysningen om barnet skulle vinkla blicken uppåt, hur faller ljuset då?
- Fungerar all belysning? Uppstår det flimmer någonstans?
- Blir det några oönskade reflektioner i olika ytor, från belysning eller dagsljus?
- Finns det reglerbar belysning?
- Finns det punktbelysning? Exempelvis vid platser som är särskilt avsedda för läsning.

Om säkerhet och trygghet

- Är alla nivåskillnader tydligt markerade?
- Är all inredning som står mot en vägg säkrade i väggen?
- Finns det risk för vassa kanter?
- Finns det klämrisk?
- Finns det fallrisk?
- Finns det halkrisk?
- Finns det säkerhetsbeslag för alla fönster?
- Finns det dolda utrymmen där det är svårt att skapa sig överblick?
- Finns det ytor eller platser som kan upplevas som otrygga?

Om information

- Är information utformad på ett sätt som är tillgängligt för barn och vuxna som följer med barnet till biblioteket? Är orden som används enkla att förstå?
- Information som är relevant för barn, ges det på ett sätt så barn kan ta till sig informationen? Exempelvis information om vad som skulle hända vid en eventuell brand eller vad som finns bakom alla stängda dörrar.
- Instruktioner som är relevanta för barn, beskrivs de på ett sätt som är tillgängligt för barn? Exempelvis vid skrivare och lånedatorer.
- Är alla skyltar och anslag utformade på ett enhetligt sätt? Är det en tydlig kontrast i utformningen? Är skyltar inplastade med en matt plast som undviker ljusreflektioner?
- Finns information på flera språk?
- Finns det information som ges med bildstöd och punktskrift?
- Är det en bra fördelning mellan förbudsskyltar och inspirationsskyltar?
- Hur kommuniceras ett förbud, är det tydligt för alla? Står det vad en får göra eller vad en inte får göra? Står det exempelvis "här får du inte ha skor på dig" eller "här är det skofritt".
- Är det en lagom mängd informationsanslag eller kan något tas bort?
- Finns det synlig information, konst och/eller foton som kan upplevas som obehagliga för barn?
- Finns det information om vilka barnets rättigheter är på biblioteket?

FRÅGOR VID ENTRÉNS UTSIDA

- Är det tydligt var entrén är? Både dagtid och kvällstid? Är entrén tydlig även på avstånd?
- Är det en tydlig väg in?
- Är det tydligt hur dörren öppnas?
- Syns det på utsidan av entrén att barn är välkomna till biblioteket? Vad är det som säger till barnet att detta är en plats för dig?
- Är informationen vid bokinkastet tydligt och lätt att förstå?

FRÅGOR VID ENTRÉNS INSIDA

- Är det enkelt att få en överblick av rummet direkt vid entrén? Är det tydligt var allting är? Exempelvis vägen till barnavdelningen, informationsdisken och toaletterna.
- Syns det i entrén att barn är välkomna till biblioteket? Vad är det som säger till barnet att detta är en plats för dig?
- Finns det en översiktskarta?
- Vad hänger på väggarna? Är det konst som riktar sig till barn?

FRÅGOR VID LÅNEDISKEN

- Är höjdnivån på lånedisken bra och lämplig för alla?
- Är det tydligt hur du gör om du vill få hjälp vid lånedisken?
- Ger miljön stöd till koncentration?

FRÅGOR VID TOALETTERNA

- Är toaletterna könsneutrala?
- Finns det skötbord, ståpall och potta?
- Är det tydligt hur du låser och öppnar dörren?
- Finns det krokar på lägre höjd?
- Ges alla barn möjligheten att tvätta händerna på egen hand?

FRÅGOR TILL BARNAVDELNINGEN

- Inspirerar barnavdelningen till läsning, att delta vid programaktiviteter och att själv vara kreativ?
- Finns det särskilda ytor som är anpassade för alla åldrar?
- Är det tydliga rumsligheter, tydligt var en yta slutar och en annan tar vid?
- Finns det möjlighet att dra sig undan och vara i den egna bubblan?
- Finns det möjlighet att se men inte synas?
- Finns det utrymme för rörelse?
- Finns det en balans i möjligheten mellan rörelse och vila?
- Finns det koncentrationshjälpmedel att låna?
- Finns det hörselkåpor att låna?
- Är vägen till toaletterna tydlig?
- Är vägen till informationsdisken tydlig?
- Ger rummet stöd till att barn på egen hand kan hitta böcker att låna?
- Är det enkelt för barn att ställa tillbaka en bok? Exempelvis för någon som inte kan alfabetet, behöver stöd i sin motorik eller för att minnas.
- Är allt som ska vara nåbart för barn nåbart? Både fysiskt och språkligt?
- Visar exponerade böcker en bredd i berättelser och språk?
- Finns det böcker som exponeras eller andra bilder som kan upplevas som obehagliga eller vara triggers? Exempelvis bilder på ormar och spindlar.
- Finns det varierade sittplatser för både barn och vuxna?
- Är den konstnärliga utsmyckningen tänkt till barn?
- Är alla eluttag säkrade?
- Har alla lösa föremål en bestämd plats för att undvika att lösa föremål på golvet utgör en risk att snubbla?
- Finns det leksaker med smådelar som kan utgöra en kvävningsrisk?
- Rengörs leksakerna återkommande för att minska eventuell smittorisk?
- Är alla material giftfria?

FRÅGOR VID VUXENAVDELNINGEN

- Finns det böcker som exponeras eller andra bilder som kan upplevas som obehagliga eller vara triggers?

FRÅGOR EFTER PROMENADEN

- Har det skett en större förändring i biblioteksrummet sedan sist? Gjordes det då en barnkonsekvensanalys?
- Syns det i rummet att barn är en prioriterad grupp? Hur stor del av den gemensamma ytan är särskilt för barn?
- Har barnen fått dela sina åsikter och tankar om rummet?

FILMTIPS!

För att visa exempel på hur en barnrättspromenad kan gå till har vi gjort en film som gör några nedslag i den. Filmen är inspelad på Färjestadens bibliotek innan det gjorts några större förändringar för att öka tillgängligheten i rummet.

Vad händer sen?

I Kulturrådets kunskapsöversikt "Kognitiv tillgänglighet på bibliotek" står det att "ett experimenterande och utforskande förhållningssätt kan bryta ett dödläge" (s. 10). Det var en tanke som vi kände stöd i då vi arbetade med biblioteksrummen. Tanken om att vi behöver börja någonstans, testa oss fram. Vi behöver inte genomföra en totalrenovering, även små förändringar kan ge effekt. Det vi kan börja med är att exempelvis städa på intryck, det kan bidra till en stor effekt i rätt riktning.

Kunskapsöversikten ger förslag på vad vi kan börja med och då är just reducering av stimuli ett av dem. De andra förslagen är att börja med skyltning och information, ommöblering för att skapa ytor som är lugnare och med mindre antal objekt exponerade och att göra vissa åtgärder som är relaterade till ljus och buller.

Där kan vi börja. Sedan kan vi låta underlaget i barnrättspromenaden vara till stöd för ett större utvecklingsarbete. Vi kan även behöva ta fram en handlingsplan för det arbetet där vi också planerar utifrån de resurser och den budget som vi har. I handlingsplanen kan vi göra skillnad på förändringar som vi kan göra direkt och förändringar som kräver formella beslut.

Här finns Kulturrådets kunskapsöversikt: "Kognitiv tillgänglighet på bibliotek".

Långsiktig blick framåt

Att arbeta med rummet är ett långsiktigt arbete och det kräver både kompetens och kunskap. Det vi gjorde under projektet var därför att starta en arbetsgrupp för biblioteksrummen. Tanken var att arbetsgruppen som bestod av folkbibliotekspersonal skulle fortsätta arbeta med rummen även efter projektets slut.

Syftet med arbetsgruppen var att den skulle ha ett övergripande ansvar och helhetsgrepp på rummen. Att frågor som

rörde rummen skulle lyftas vid arbetsplatsträffar, men att det var arbetsgruppen som hade ansvar att ta frågorna vidare. Om det exempelvis fanns idéer till en ommöblering eller annan förändring skulle det vara en fråga för arbetsgruppen. Detta för att undvika att förändringar sker oplanerat.

Med flera små förändringar efter varandra finns det nämligen en risk att vi förlorar ett helhetsgrepp och inte får med alla aspekter i vad förändringarna faktiskt innebär. Det gäller att vi är säkra på att förändringen blir till det bättre för alla. Och med återkommande små förändringar finns det även risk att rummet kan upplevas som nytt för barn som kommer till biblioteket. För vissa barn kan det kännas spännande med förändringar, att rummet upplevs som nytt varje gång. Men för andra barn kan det vara en utmaning att besöka ett rum som hela tiden är i förändring.

Tips till arbetet framåt

- Bjud in barn att delta vid en barnrättspromenad. Välj ut ett antal frågor som ni ser som relevanta för barn att delge sina tankar och åsikter kring.
- Det finns en vinst i att genomföra barnrättspromenaden kontinuerligt för att hålla arbetet aktivt. Vi kan få syn på nya saker i rummet ju fler gånger vi genomför barnrättspromenaden. Det kan bero på att någonting i rummet kan ha ändrats sedan sist, eller att vi har förändrats. Vi kan ha med oss ny kunskap och därför se rummet med en annan blick. Det vi därför kan göra är att införa barnrättspromenaden som en rutin, exempelvis genom att få med den i ett årshjul.
- Vi kan lära mycket av varandra. I vår arbetsgrupp för biblioteksrummen hade vi därför en gemensam läsecirkel. Inför varje möte bestämde vi ett material som vi alla skulle ta del av. Det kunde vara delar av en skrift eller en film på YouTube. På mötet diskuterade vi materialet utifrån vad vi tog med oss till vårt eget arbete.

TEMA 4

Barnperspektiv och barnrättsperspektiv på verksamheten

Det här temat handlar om hur användarresor kan vara ett stöd när vi ska skriva en handlingsplan för barnverksamheten. När vi studerar barnets användarresa kan vi nämligen få en god överblick över verksamhetens olika delar. Vi kan också få en bättre förståelse för eventuella hinder som kan uppstå i barnets möte med biblioteket.

Användarresor ger oss med andra ord en möjlighet att identifiera vad vi kan behöva arbeta vidare med för att verksamheten ska vara tillgänglig för alla. Dessutom kan vi identifiera vad vi kan påverka för att barnets möte med biblioteket ska bli så bra som möjligt.

En användarresa är ett visuellt verktyg för att ta reda på hur en användare rör sig genom lokaler eller brukar en tjänst. I det här fallet handlar det om att identifiera vad barnet gör, vilka barnet träffar och vad som händer runt barnet. Vi kan även titta närmare på användarresan för en vuxen i barnets närhet.

När vi under *Alla barns bibliotek* använde oss av användarresor gjorde vi det allra främst för att skapa ett underlag till arbetet med handlingsplanen för barnverksamheten. I vårt arbete med användarresorna inspirerades vi av metodstödet i SKR:s Innovationsguiden.

Här finns Innovationsguiden.

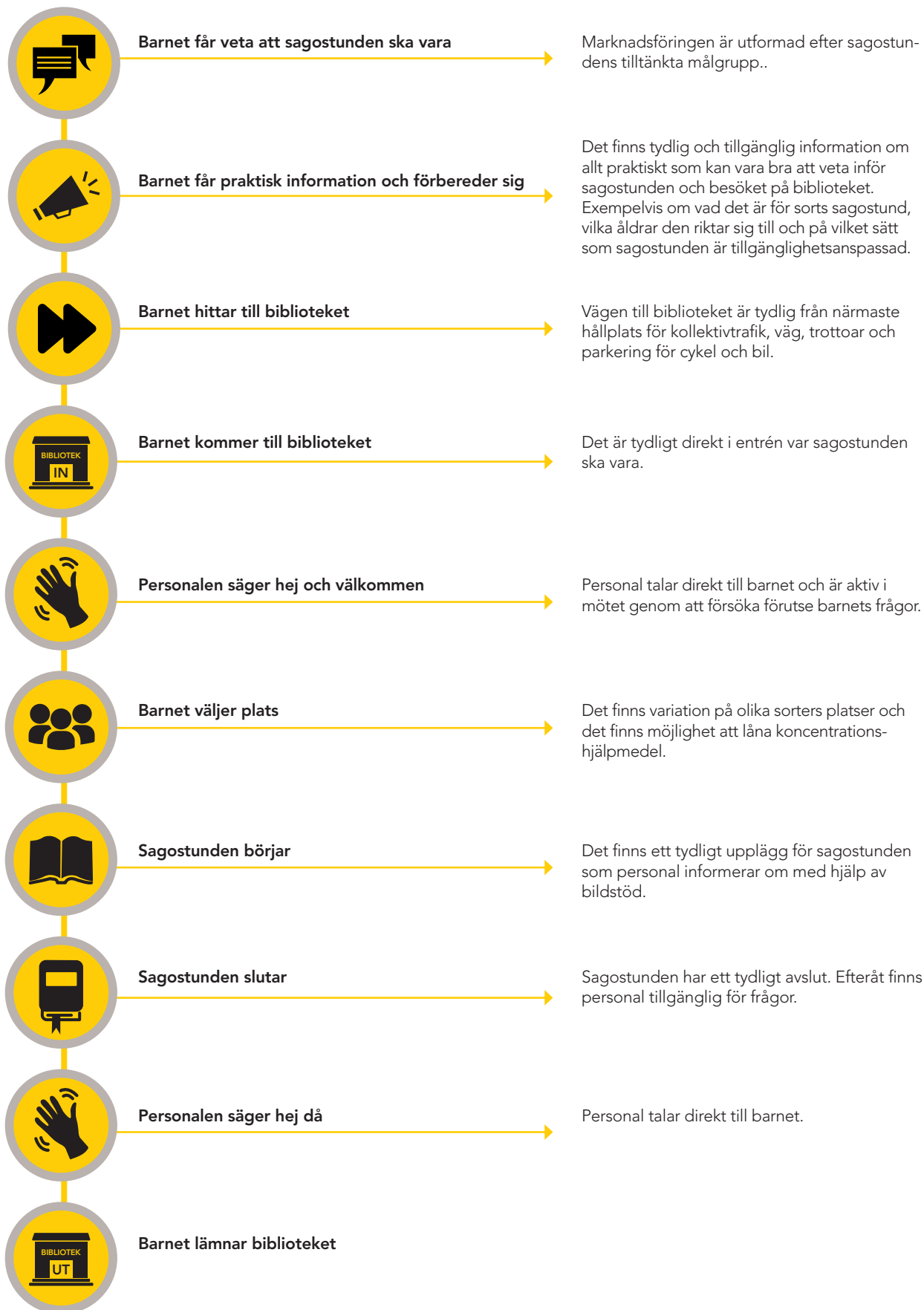
Hur kan barnets användarresa se ut?

För att visa hur vi arbetade med användarresor har vi tagit fram två exempel. Det första visar ett barn som kommer själv till biblioteket för att låna en bok. Det andra visar ett barn som kommer till biblioteket tillsammans med en vuxen för att vara med vid en sagostund.

Det vi gjort i modellerna är att även notera hur vi kan påverka tillgängligheten och barnets upplevelse i positiv riktning vid varje steg.

Barnets användarresa **”Låna bok på biblioteket”**

Barnets användarresa **”Sagostund på biblioteket”**

Hur går vi vidare?

Varje användarresa är unik och det finns flera faktorer som kan påverka. Det kan exempelvis handla om barnets ålder, barnets tidigare erfarenheter av att nyttja bibliotekets tjänster eller delta i programaktiviteter och barnets fysiska och kognitiva förutsättningar. Så om vi ska se användarresor som ett stöd i vårt arbete för att skriva en handlingsplan är det viktigt att vi studerar flera olika användarresor med olika ingångar för barnverksamheten. På så vis får vi en bättre överblick och bredare förståelse.

Det vi gjorde när vi studerat flera användarresor och formulerat exempel vid pilarna var att vi utifrån det identifierade utvecklingsområden i verksamheten. Vi tittade helt enkelt på det som stod vid pilarna i modellerna och diskuterade om detta var någonting som vi redan aktivt arbetade med eller om det var någonting som behövde utvecklas. Det vi kom fram till i diskussionerna kunde vi sedan använda som underlag när vi arbetade vidare med handlingsplanen.

Arbetet med användarresorna resulterade även i en rutinbeskrivning för tillgängliga evenemang. Syftet med rutinbeskrivningen är att den ska bidra till bättre tillgänglighet vid varje enskilt evenemang och bidra till en bredd under ett programår. Därför beskriver rutinen planeringen inför, under och efter varje evenemang. Och planeringen inför ett programår och uppföljningen av det.

Tips till arbetet framåt

- Ett sätt att skapa bättre förutsättningar för barnet att kunna förbereda sig inför sitt besök är att det finns tydlig information på exempelvis bibliotekets webbplats. Det kan vara foton på hur rummet ser ut, en beskrivning av hur det går till när du lånar en bok och att reglerna beskrivs på ett sätt så barnet förstår.
- För att få en än djupare förståelse för barnets användarresa kan vi även ta in barnets perspektiv på den. Vi kan låta barn själva beskriva mötet med biblioteket och hur det mötet kan bli en så bra upplevelse som möjligt.
- Om du vill arbeta med användarresor på ett liknande sätt som vi så finns det en tom modell på nästa sida du gärna får använda dig av.

FILMTIPS!

För att visa exempel från barnets användarresa vid en sagostund har vi spelat in en film på Färjestadens bibliotek.

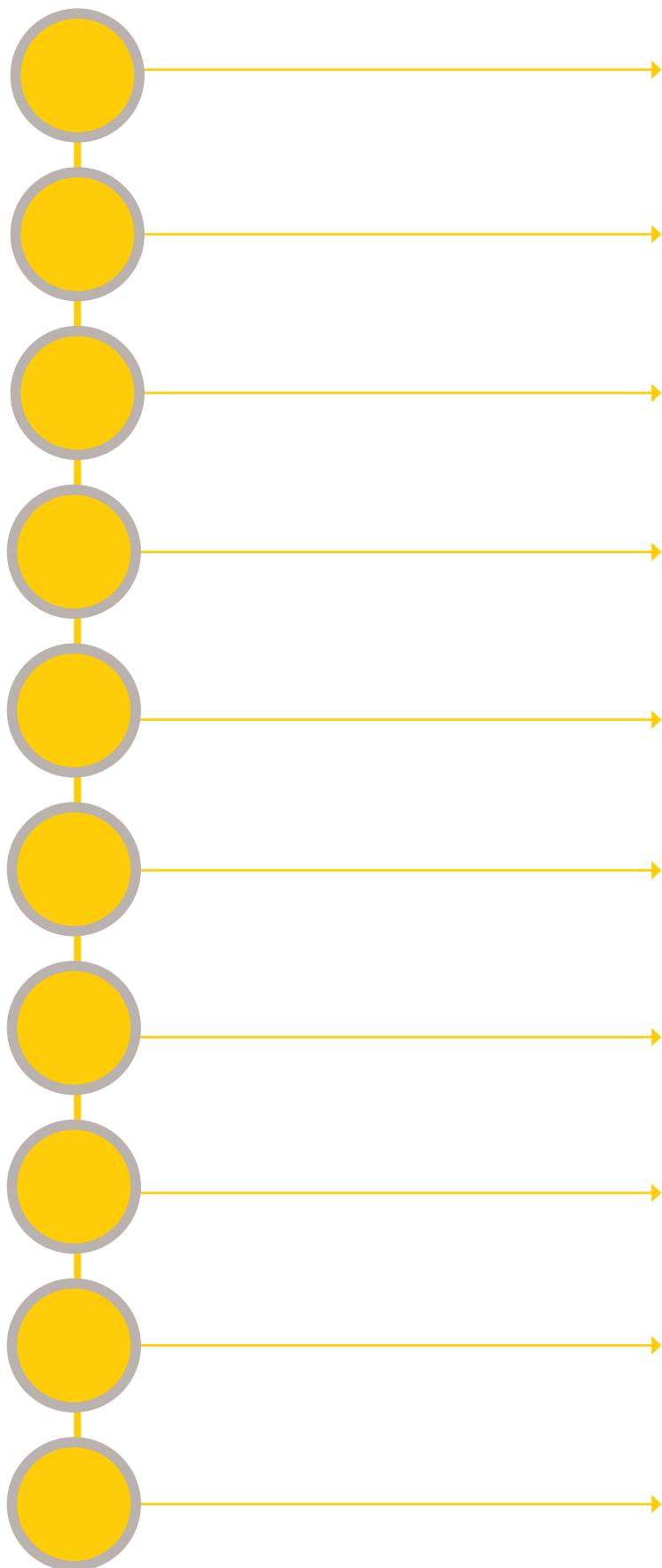
Här finns Mörbylånga kommuns rutinbeskrivning för tillgängliga evenemang.

Här finns metodstöd för mönsteranalys hos Innovationsguiden.

Modellen "Barnets användarresa"

Avslutning

Vi hoppas att det här materialet har gett inspiration som du kan ta med dig till ditt barnrättsarbete. Kanske har det väckt några nya tankar och förhoppningsvis har det funnits idéer till arbetssätt, förhållningssätt och metoder som varit användbara för dig att ta del av.

Som vi nämnde i inledningen kommer Biblioteksutveckling Region Kalmar län bjuda in till en lärandecirkel med utgångspunkt i materialet. Lärandecirkeln drar igång hösten 2022 och förhoppningsvis kan cirkeln växa till någonting än större. Om du är intresserad av att veta mer, hör gärna av dig.

Kontaktuppgifter

Elin Johansson
Biblioteksutvecklare, Biblioteksutveckling Region Kalmar län
elin.l.johansson@regionkalmar.se

Saga Qvant
Bibliotekarie, Mörbylånga kommun
saga.qvant@morbylanga.se

[Biblioteksutveckling Region Kalmar läns webbplats.](#)

Tips på mer!

Här har vi samlat sådant som varit ett stöd för oss i vårt arbete och som vi inspirerats av.

Digitalt material

”Att utforma ett barnbibliotek tillsammans med barn – Delaktighetsprocesser på Malmö stadsbibliotek” av Barbro Johansson och Frances Hultgren (Högskolan i Borås: 2018).

”Belysning – mer än en installation” av Helén Andersson (noll27: nr 2 2021).

”Bibblan funkar” (Stockholms stad: 2020).

”Bibliotek utan hinder – en handbok i tillgänglighet” (Malmö stad).

”Biblioteksrummet” (Bibliotek i samhälle: nr 4 2015).

”En kunskapsöversikt: Kognitiv tillgänglighet på bibliotek” av Stefan Johansson och Mia Larsdotter (Kulturrådet: 2020).

”Fem råd från experten” (Biblioteksbladet: 19 september 2019).

”Guide för bibliotekens arbete med hbtq+” av Hanna Olsson och Elenor Pavlov, Expertnätverket för bibliotekens arbete med hbtq+ (Svensk biblioteks förening: 2021).

”Handbok för barns delaktighet och inflytande – teori och praktik för nyfikna läsare som vill läsa sig mer om värdet av barnets perspektiv” av Cecilia Åhl, Jonas Karlsson och Shanti Ingeström (Unicef: 2020).

”Handbok för programarbete på bibliotek” av KAP Pernilla AB på uppdrag av Förvaltningen för kulturutveckling i Västra Götaland, redaktör Eva Fred (Förvaltningen för kulturutveckling i Västra Götaland: 2021).

”Hon utbildar när barnkonventionen blir lag” av Karin Persson (Biblioteksbladet: 14 januari 2020).

”Löpa linan ut – Bibliotekschefens strategiska modell för implementering av FN:s konvention om barnets rättigheter” av Ann Catrine Eriksson, Annika Holmén, Christine Wennerholm och Sylvia Blomberg (Biblioteksutveckling Sörmland, Regionbiblioteket Östergötland, Kultur Gävleborg Region Gävleborg, Biblioteksutveckling Region Örebro län: 2019).

”Riktlinjer för tillgänglighet – Riv hindren” (Myndigheten för delaktighet: 2015).

”Rum för de yngsta. Barns och föräldrars delaktighet i kulturverksamheter” av Barbro Johansson och Frances Hultgren (Högskolan i Borås: 2015).

”Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige” (Regeringskansliet: 2011).

”Vad är NPF?”. En översättning och bearbetning av ”Autism Friendly Libraries – Tips for library staff and volunteers” (Biblioteken i Göteborg).

”Åtta steg för att anpassa biblioteket till barnkonventionen” (Biblioteksbladet: 15 januari 2020).

Fysiskt material

”Trampolinmodellen – Ett lekfullt sätt att stärka barns och ungas läs- och språkutveckling” av Karin Forsgren Anderung och Elin Folkesson (Sandvikens kommun: 2018).

Rörligt material

[Biblioteken i Kramfors berättar om sitt barnrättsarbete.](#)

[Löddeköpinge bibliotek berättar om sitt arbete med att utveckla ett mer tillgängligt bibliotek.](#)

[”Hur tillgänglig är din verksamhet?”, en film från Diskrimineringsombudsmannen.](#)

Malmö Stads filmer från ”Barnens bästa bibliotek”.

[Stiftelsen Allmänna Barnhusets webinarium: ”Dags att prata om – Barns samtycke till deltagande.”](#)

[Svensk biblioteks förenings konferens ”Vad tycker barnen”, Tove Jonstojt talar under rubriken ”Barnens röst”.](#)

På webben

[Autism Friendly Libraries.](#)

”Barnböcker, bibliotek och läsfrämjande verksamhet” (Facebook-grupp)

[Barnombudsmannen.](#)

”Barnrättsfokus” (Facebook-grupp).

”Biblioteket som rum” (Facebook-grupp).

[Sveriges Kommuner och Regioners sida ”Barnets rättigheter”.](#)

[Sveriges Kommuner och Regioners Innovationsguiden.](#)

”Tillgängligare kommunikation på sociala medier” (Kurs på Digiteket.se)

”Tillgänglighet på bibliotek” (Facebook-grupp)

[UNICEF](#)

I lurarna

”Barnrättsnack” med Åsa Ekman och Linus Torgeby (podcast).

